

abstrakt | abstract ▶

Slibný počáteční rozmach brněnské muzeologie v 60. letech byl do značné míry pozastaven v důsledku srpnových událostí roku 1968. V následujícím období se přesto pod záštitou externí katedry a později oddělení Katedry archeologie a muzeologie podařilo na brněnské univerzitě realizovat postgraduální běhy určené pro pracovníky muzeí z celého Československa a od roku 1987 také studium pro zájemce ze zahraničí. Přes časté obtíže a komplikace se místním muzeologům pod vedením Zbyňka Zbyslava Stránského podařilo ve výuce prosadit vlastní teoretický systém muzeologie, jež v jejich pojetí představovala svébytnou a autonomní vědní disciplínu. Pedagogické aktivity, do nichž byla zapojena i řada mimobrněnských osobností, byly po celou dobu eodmyslitelně spjaty s dokumentační a hlavně vědecko-výzkumnou činností, jejíž výsledky výrazně ovlivnily celkový vývoj a formování oboru. Cílem předloženého příspěvku je pak analyzovat spleť osudy muzeologické výuky v Brně od začátku 70. let až po rok 1990, kdy na tehdejší Masarykově univerzitě došlo k obnovení muzeologické katedry.

Promising initial boom of museum studies in Brno in the 1960s was largely suspended due to the events in August 1868. In the following period, yet under the auspices of the external Department and later of the Department of Archaeology and museum studies, it was possible to implement at the Brno University the postgraduate courses for museum staff all over Czechoslovakia and since 1987 also for those interested from abroad. Despite the frequent difficulties and complications, the local museumologists under the leadership of Zbyněk Zbyslav Stránský succeeded to enforce their own theoretical system of museum studies, which in their conception represented a distinct and autonomous scientific discipline. Education activities in which a number of personalities outside Brno was involved, have been inherently connected throughout the whole time with documentation and mainly with scientific and research activities, the results of which significantly affected the overall development and shaping of this discipline. The aim of this paper is to analyze the tangled destinies of education of Museum studies in Brno from early 1970s to the year 1990, when the Department of museum studies was renewed at then Masaryk University.

Otakar Kirsch

Vysokoškolská výuka muzeologie

v Brně v době normalizace a nástupu demokratického režimu

Období od počátku 70. let 20. století po značně hektické události roku 1990 tvoří v mnoha ohledech nenápadný, přesto však zcela zásadní moment v dějinách brněnské muzeologie. Právě během něj došlo ke konečné precizaci již dříve nastiněné koncepce oboru, jež postupně, a to především díky neutuchající aktivitě a úsilí představitelů externí katedry muzeologie a posléze oddělení při **Katedře archeologie a muzeologie**, vešla do povědomí domácí i zahraniční odborné veřejnosti. Začalo se hovořit o brněnské muzeologické škole. Je však třeba si uvědomit, že zkoumaný fenomén byl v inkriminované době vystaven rozsáhlému působení vnějších vlivů, což vedlo k řadě zásadních zvrátů při jeho formování. Součástí příběhu o brněnské výuce muzeologie se proto logicky musí stát nejen přiblížení pedagogické a s ní úzce související vědecko-výzkumné či dokumentační činnosti, ale také analýza přímých zásahů a často skrytých tlaků ze strany tehdejšího režimu, které se projevovaly zejména v organizačně správních záležitostech. Předložený text je proto strukturován do tří podkapitol, jež jsou ohraničeny přelomovými okamžiky ve vývoji vysokoškolské edukace muzejních pracovníků uskutečňované v jihomoravské metropoli. Vzhledem k rozsáhlosti zkoumané problematiky si studie neklade nárok na její úplné zpracování a soustředí se spíše na rozbor zásadních, v některých případech nepřilíš známých událostí a jevů.

Nový začátek. Osudy externí katedry muzeologie v první polovině 70. let

Stejně jako v dalších oblastech života tehdejšího socialistického Československa, projevila se nastupující normalizace také v působení externí katedry. Zatímco ještě v roce 1969 bylo odborné veřejnosti na mezinárodním

sympoziu představeno originální pojetí muzeologie jako samostatné disciplíny¹ a zároveň se uvažovalo o vzniku široce koncipovaného muzeologického ústavu,² nadcházející léta se nesla ve znamení okolnostmi vynuceného poklesu podobných aktivit a ambicí. Zdánilivě se nic nezměnilo. Stejně jako v 60. letech katedra zůstávala ve vědecko-výzkumných a pedagogických otázkách podřízena dohledu vědecké rady **Filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně** (dále jako UJEP, dnes Masarykova univerzita), zatímco její celkový chod po personální i ekonomické stránce zajišťovalo **Moravské muzeum** (dále jako MM, dnes Moravské zemské muzeum).³

¹ Zmínky o něm např. Einleitung. In VAŠÍČEK, Zdeněk (ed.). *Muzeologické sešity – supplementum 1. Einführung in die Museologie*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1971, s. 3; PODBORSKÝ, Vladimír. Výuka muzeologie na Masarykově univerzitě. In *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie: sborník ze symposia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyňka Z. Stránského: sborník příspěvků ze symposia – Technické muzeum v Brně, 8.-10. listopadu 2006/Musealization in contemporary society and role of museology: anthology from symposium with foreign participation on the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský: anthology from symposium – Technical museum in Brno, 8th – 10th November 2006*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2008, s. 15. ISBN 978-80-86611-28-0.

² Ústav měl vzniknout transformací muzeologického oddělení v úzké vazbě na externí muzeologickou katedru a připravovanou muzeografickou školu. Jako hlavní cíl si kladl vyvíjet vědeckovýzkumnou a experimentální činnost v oboru muzeologie. Jednou z priorit plánované instituce bylo zainteresovat na svých aktivitách UNESCO a ICOM a získat tak mezinárodní statut. *Archiv Moravského zemského muzea. Fond Moravské zemské muzeum (časť zprac.)*, kart. 367, složka: Metodicko-muzeologické oddělení, podložka: Metodicko-muzeologické odd. – založení Muz. met. odd. 1. 1. 1963 atd. Perspektivní plán muzeologického oddělení Moravského muzea a katedry muzeologie filozofické fakulty UJEP v letech: 1970–1980.

³ *Archiv Moravského zemského muzea. Fond Moravské zemské muzeum (časť zprac.)*, kart. 319 – Moravské zemské muzeum, věc: vzdělávání MLSM, kat. muzeolog, konz. kurzy, kvalif. prac. MM a další, sign. II – 4 – MM – mzl/7, složka: Katedra muzeologie. Katedra filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně – charakteristika stavu a činnosti (Stránský, 1973), s. 2. Zmínky o muzeologii byly obsaženy také ve statutu filozofické fakulty UJEP z roku 1966. Je zde označena jako fakultativní obor v rámci rozšiřovacího studia (par. 2, odst. 4), jež se realizuje ve spolupráci s MM, a to prostřednictvím externí katedry. Hlavním cílem výuky měla být příprava absolventů vysokých škol pro užší vědeckou specializaci a jejich seznámení s novými vědeckými poznatky v oboru muzeologie (par. 3, odst. 4). *Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – II. manipulační, kart. 1, sign. AI/2 – Statut FF 1976. Statut filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně (1966)*, s. 1–3.

Stěžejní roli v jejím fungování však nadále sehrávalo **muzeologické oddělení MM**, jehož zaměstnanci, spolu s dalšími členy katedry Janem Jelínkem (1926–2004) a Vilémem Hankem (1910–1993), zaštiťovali výuku muzeologie po odborné a organizační stránce. V prostorách oddělení byla navíc uložena i spisová agenda, práce posluchačů a studijní pomůcky, jeho integrální součástí byla stále se rozrůstající muzeologická knihovna.⁴ Zároveň je třeba říci, že pro tento specifický útvar byl podíl na vysokoškolské výuce pouze jednou z mnoha oblastí působnosti – jeho pracovní náplň tvořilo zejména provádění metodické, vědecko-výzkumné a dokumentační činnosti.⁵

Tlak režimu se však přece jen začal postupně projevovat. Vedle vynuceného odchodu zaměstnance muzeologického oddělení, filozofa Zdeňka Vašíčka (1933–2011), v pozdějších letech dokonce odsouzeného za podvracení republiky k nepodmíněnému trestu, se z nepřízní vládnoucí garnitury potýkala rovněž redaktorka **Muzeologických sešitů** Bronislava Gabrielová (1930–2005). Dočasně byly omezeny aktivity Zbyňka Zbyslava Stránského (*1926).⁶ Jako značně limitující se, alespoň zpočátku, jevil také odchod vedoucího katedry Jana Jelínka z postu ředitele MM v roce 1971. Jelínek byl nicméně ještě předtím zvolen prezidentem **Mezinárodní rady muzeí** (International Council of Museums, dále jako ICOM),⁷ a postgraduální výuku v Brně různými způsoby nadále podporoval. Veškeré záležitosti spojené s chodem katedry tak zcela zůstaly v rukou Stránského, jenž musel čelit řadě dalších problémů. Ke konfliktním situacím

docházelo především ve vztahu k samotnému zřizovateli MM, tedy **Jihomoravskému krajskému národnímu výboru** (dále jako JmKNV), který prostřednictvím svého kulturního odboru v kritickém období 70. let usiloval o výrazné posílení metodické a kontrolní složky v aktivitách oddělení. Nejvýraznějším vyjádřením snah krajských orgánů se v tomto ohledu stala transformace dosavadního muzeologického oddělení v tzv. **muzeologický a muzeografický útvar MM** v roce 1971.⁸ Nově vytvořená instituce pak měla, po ideologické stránce mnohem aktivněji než její předchůdce, ovlivňovat muzejnictví v tehdejší Jihomoravském kraji.

Množství úkolů, často zacházejících za rámec stanovených povinností, však prakticky po celá 70. léta vyvolávalo ostrou reakci Stránského. V archívních materiálech lze nalézt jeho četné stížnosti, že se díky svému pracovnímu vytížení nemůže plnou měrou zabývat výzkumnou a pedagogickou činností.⁹ Neblahou situací ostatně dokresluje také výpověď Jana Jelínka, který upozornil na fakt, že se Stránský, jakožto hlavní postava a organizátor postgraduálního studia, díky časovému zaneprázdnění nemůže plně věnovat zajištění činnosti katedry.¹⁰ K určité míře nestability a nejistoty přispívaly i zvěsti o plánované reorganizaci výuky, které vyplývaly z legislativních změn na univerzitách, jež do budoucna nepřipouštěly existenci samostatných externích kateder.¹¹ Přesto s nimi někteří představitelé tehdejšího muzeologického a muzeografického útvaru spojovali vyhlídky na vytvoření vhodnějších podmínek pro uskutečňování postgraduálních kurzů.¹²

Přes značné potíže spojené se zabezpečením chodu katedry prozatím nebyl nikterak narušen ani dvouletý interval mezi nabíráním studentů do jednotlivých běhů postgraduál-

ního studia. V první polovině 70. let však nelze přehlédnout zejména enormní úsilí o precizaci doposud zjištěných poznatků v oblasti muzeologie a jejich postupné zavádění do výuky. Shrnutím myšlenek tehdejších brněnských pedagogů jsou dnes již legendární Stránského skripta **Úvod do muzeologie** vydané v roce 1972, v předmluvě oprávněně označené za *...klíč k poznání naší katedry*.¹³ Jejich hlavním cílem byla obhajoba muzeologie jako svébytné vědní disciplíny, vycházející z onoho originálním způsobem koncipovaného specifického vztahu člověka ke skutečnosti, kdy člověk oproti přirozenosti změny a zániku získává a uchovává autentické reprezentanty hodnot, jež následně spoluvytváří a umocňuje jeho kulturní profil.¹⁴ Publikace, která se zaryla do povědomí zvláště domácích, ale také mnoha zahraničních muzeologů, byla již ve své době označována za přelom v dosavadním chápání muzeologické problematiky.¹⁵ Byla výsledkem Stránského dlouhodobého zájmu o dané téma, jehož vyjádřením se stalo usilovné shromažďování a studium dostupné muzeologické literatury i řada diskuzí a polemik se zástupci tehdejší muzejní obce. V nich důležitou roli sehrálo především vymezení se vůči myšlenkám významného reprezentanta pražské muzeologické školy Jiřího Neustupného (1905–1981) uveřejněným roku 1968 v jeho díle **Muzeum a věda**.¹⁶

Formulování základních tezí však bylo do značné míry podmíněno také úzkou spoluprací s osobnostmi, pro něž se stal Stránský mentorem, a které se zároveň pokoušely některé jeho závěry dále rozvíjet. Jednalo se z velké části o etablované muzejní pracovníky, často již absolventy brněnského muzeologického školení. Platformou pro šíření těchto názorů se staly **Muzeologické sešity**, jež právě začátkem 70. let přinášely řadu zajímavých statí a debat. Jako příklad lze uvést texty o pro muzeologii relevantních výzkumných metodách (Vašíček) či o pojetí muzejního sbírkového předmětu (Gabrielová).¹⁷ Tematicky zde byly zastoupeny mnohdy problematické vztahy mezi muzei, galeriemi a památkovou péčí (Richter, Beneš, Blažiček), muzejní problematika byla nazírána rovněž z pohledu přírodních věd

⁴ Knihovna byla součástí úseku muzeologické dokumentace. V roce 1976 čítala takřka 3 000 publikací, obsahovala i mikrofilmy a snímky zahraniční literatury či rozsáhlý soubor diapositivů určených pro přednáškové účely. Archiv Moravského zemského muzea. *Fond Moravské zemské muzeum* (částečně zprac.), kart. 367, složka: Metodicko-muzeologické oddělení, podsložka: Metodicko-muzeologické odd. – osobní zál., předávací protokoly. Podklad pro převzetí ústavu (stav ke dni 31. 12. 1976), s. 3.

⁵ Ve sledovaném období byla činnost oddělení strukturována do úseku metodického, katedry, knihovny a dokumentace. Po reorganizaci v roce 1971 pak do referátu výzkumného, poradenského-metodického, dokumentace, knihovny, archivu a katedry muzeologie a posléze i oddílu kronikářského. Archiv Moravského zemského muzea. *Fond Moravské zemské muzeum* (částečně zprac.), kart. 367, složka: Metodicko-muzeologické oddělení, podsložka: Met. muzeologické odd. – zápisy z porad odd. 1965–1984.

⁶ V zápisech z jednání muzeologického oddělení ze září 1971 je poznamenáno, že jeho činnost byla narušena dlouhodobým přesunem vedoucího do Muzea dělnického hnutí. Tamtéž. Zápis z porady muzeologického oddělení a katedry muzeologie, 9. 9. 1971. Dolák a Vavříková zmiňují, že Stránský byl v téměř roce zbaven funkce vedoucího oddělení pro svou účast na znovuoobnovení muzejního svazu a návrhu nové koncepce řízení československých muzeí. DOLÁK, Jan, VAVŘÍKOVÁ, Jana. *Muzeolog Z. Z. Stránský*. Brno: Masarykova univerzita pro Český výbor ICOM v roce 2006, 2006, s. 6. ISBN 80-210-4139-0.

⁷ Prezidentskou funkci zastával jako vůbec první představitel některé ze socialistických zemí v letech 1971–1977. Ještě předtím v letech 1964–1971 působil při ICOM jako předseda Komise regionálních muzeí (Committee for Regional Museums) a v období 1965–1971 také jako vedoucí jejího poradní komise (Advisory Committee). BAGHLI, Sid Ahmed, BOYLAN, Patrick, HERREMANN, Yani. *History of ICOM* (1946–1996). Paris: International Council of Museums, 1998, s. 76. ISBN 92-9012-144-2.

⁸ O jeho vzniku a počáteční profilaci viz Archiv Moravského zemského muzea. *Fond Moravské zemské muzeum* (částečně zprac.), kart. 367, složka: Metodicko-muzeologické oddělení, podsložka: Metodicko-muzeologické odd. – osobní zál., předávací protokoly. Zpráva o stavu přebíraných složek nově vytvářeného muzeologického a muzeografického útvaru MM (Stránský, 1971), s. 1–4. Ve zprávě se hovoří také o značném omezení teoretické práce v souvislosti s mimořádnými akcemi, kterými byli jeho zaměstnanci pověřeni.

⁹ Příslušné dokumenty lze nalézt tamtéž ve stejné složce.

¹⁰ Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.), složka: Muzeologie – postgraduál. studium, seznamy absolventů, organizace, učitelé, 4.-7. běh, podsložka: Organizace a učitelé postgraduál. studia muzeologie. Dopis J. Jelínka R. M. Perníčkovi ze dne 1. 10. 1974.

¹¹ Výuka muzeologie se po organizační stránce řídila vyhláškou ministerstva školství ze dne 7. května 1967 o postgraduálním studiu na vysokých školách. Československá socialistická republika. Vyhláška ministerstva školství ze dne 7. května 1967. In *Sbírka zákonů československé socialistické republiky*. 1967, částka 49, s. 174–176.

¹² Již na konci roku 1971 Stránský prosazoval vytvoření podmi-něk pro samostatnou existenci katedry, která by fungovala v úzké návaznosti na muzeologicko-muzeografický útvar MM. Archiv Moravského zemského muzea. *Fond Moravské zemské muzeum* (částečně zprac.), kart. 367, složka: Metodicko-muzeologické oddělení, podsložka: Metodicko-muzeologické odd. – osobní zál., předávací protokoly. Zpráva o stavu přebíraných složek nově vytvářeného muzeologického a muzeografického útvaru MM (Stránský, 1971), s. 4.

¹³ STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Úvod do muzeologie*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1972, s. 3 (předmluva Jana Jelínka).

¹⁴ Tamtéž, s. 39.

¹⁵ Práce byla v období svého vydání příznivě přijata i některými představiteli pražské muzeologické školy. BENEŠ, Josef. Stránského úvod do muzeologie. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1973, roč. 11 (81), č. 3, s. 208–209.

¹⁶ Neustupný zde muzeologii oproti Stránskému chápal jako pramennou disciplínu pro obory v muzeu zastoupené a zároveň jako teorii a techniku muzejní práce. NEUSTUPNÝ, Jiří. *Muzeum a věda*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1968. Muzejní práce sv. 13.

¹⁷ Důkladnou analýzu pojetí a výkladu některých stěžejních muzeologických termínů v tomto muzeologickém periodiku viz RUTAR, Václav. Geneze pojmu muzeologie, muzealitá a muzealizace na stránkách Muzeologických sešitů v letech 1969–1986. *Museologica Brunensia*, 2012, roč. 1, č. 1, s. 6–13. ISSN 1805-4722

(Řepa) a filozofie (Materna). Výsledky vědecké a pedagogické práce katedry pak byly veřejnosti představeny i jinými formami – v roce 1973 byla uspořádána výstava **Cesta muzeí**.¹⁸

Katedra se ovšem nesoustředila pouze na komunikaci s českým či slovenským jazykovým prostředím. Jedním z jejích primárních cílů od samotného počátku bylo navazovat úzké styky se zahraničím. Tradiční byla, ještě před Jelínkovým zvolením do čela této mezinárodní organizace, spolupráce s ICOM. Již v roce 1967 tak byl na brněnském setkání vyučujících muzejní teorie dán podnět k vytvoření **Mezinárodní komise pro výchovu muzejních pracovníků** (International Committee for the Training of Personnel, ICTOP).¹⁹ Za jeho přispění byla posléze vydána publikace s názvem **Training of Museum Personnel**,²⁰ která dokládala rozmach edukace muzejních pracovníků v mezinárodním měřítku. Spolu s aktivitami ICTOP se pak stala vstupní branou k získání nových kontaktů do zahraničí, hlavně západního světa. Kromě země tzv. socialistického tábora (SSSR, NDR, Polsko) tak byly postupně navazovány styky s vědeckými a pedagogickými ústavy v Jugoslávii, Finsku, Rakousku, Japonsku či Indii.²¹ Zcela zásadní vliv na rozšíření myšlenek brněnské školy v cizině nicméně měla také dvě supplementa Muzeologických sešitů. První z nich, shrnující výsledky mezinárodního setkání z roku 1969, mělo oslovit především německy hovořící oblasti.²² Doplnovalo tak Stránského příspěvky z téže konference uveřejněné již dříve v jugoslávském časopise **Muzeologija**,²³ které se staly jedním z impulsů pro pozvání Stránského a Jelínka k přednáškám na záhřebské univerzitě od známého muzeologa Antuna Bauera (1911–2000).²⁴ Pro anglosaské země a SSSR mělo podobný význam publikování **Výchovy v muzeologii**, představující dosavadní historii i muzeologickou koncepci katedry v příslušných jazykových

mutacích.²⁵ Zahraniční spolupráce probíhala také skrze rozsáhlou výměnnou činnost muzeologické knihovny.

Význam katedry nicméně nespočíval pouze ve vytvoření teoretického systému muzeologie an sich, důležitou a nezastupitelnou roli měl sehrát také v praktické rovině. Cílem onoho „zmuzeologizování praxe“ bylo zapůsobit na všechny složky tehdejšího muzejnictví a zkvalitnit v nich jednotlivé fáze muzealizačního procesu. Určitou oporu snahy představitelů brněnské muzeologie nacházely ve dvou stěžejních dokumentech tehdejšího českého muzejnictví – **Zásadách rozvoje českého muzejnictví** (1973) a zvláště ve **Směrech a výhledech dalšího rozvoje muzeí a galerií v ČSSR** (1979), podle nichž se dokonce muzeologické vzdělání mělo stát kvalifikačním předpokladem pro zařazování do funkcí i pro platové úpravy.²⁶ Nejvýznamnějším prostředkem k uskutečnění programu muzeologické výchovy se, kromě vydávání publikací a článků, stala právě pedagogická činnost, zaměřená na muzejní pracovníky. V postgraduální edukaci muzejníků, na níž se jako externisté podílely významné osobnosti tehdejšího muzejnictví i dalších příbuzných oborů,²⁷ zaujímalo Brno dosti specifické místo. Vedle pražského **Střediska pro výuku muzeologie**, založeného v roce 1967, zůstávala jedinou stazaloženého v roce 1967, zůstávala jedinou stabilně působící institucí na akademické půdě, která se systematicky zabývala muzejní problematikou. Nutno však připomenout, že v tehdejších československém muzejnictví byly používány další prostředky pro zvýšení kvalifikace muzejních zaměstnanců. Vedle aktivit obou muzeologických kabinetů, k nimž členy katedry pojiily poněkud ambivalentní vztahy, se jimi staly

především kurzy a školení pořádané v krajských muzeích, které organizovalo i muzeologické oddělení/útvary MM.²⁸ Pro budoucí adepty muzejní práce byly navíc na pražské a brněnské univerzitě dlouhodobě realizovány přednášky o muzejním fenoménu přizpůsobené konkrétnímu vědnímu oboru.²⁹

Pod „ochrannými křídly“ za rozvoj muzeologie na domácím a mezinárodním poli

Následující etapa ve vývoji výuky muzeologie v Brně se nesla ve znamení ztráty samostatnosti původní externí katedry. Její další osudy tak, alespoň po organizační stránce, byly od roku 1976 po dlouhá léta spojeny s etablovaným vědním oborem – archeologií. Přednášky a kurzy zabývající se muzeologickou problematikou měly na archeologických pracovištích vysokých škol v českých zemích poměrně dlouhou tradici. Počáteční iniciativa Jiřího Neustupného na **Karlově univerzitě** našla své následovníky i v případě UJEP, kde byla navázána úzká spolupráce s **pravěckým oddělením MM**.³⁰ Tehdejší **Katedra prehistorie** však udržovala těsné kontakty také se zástupci externí katedry a muzeologického oddělení MM, což se projevilo i participací Stránského na její výuce.³¹ Začlenění muzeologie pod brněnskou archeologii se proto zdá poměrně logickým vyústěním situace, která samostatně existenci muzeologie na akademické půdě nepřála. Oficiálním zdůvodněním slučovacího aktu se sice stalo schválení nových legislativních opatření, na jejichž základě nebyla další existence externí katedry možná,³² na celé záležitosti se ale nepochybně

¹⁸ STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Muzeologické sešity – supplementum 2: Brno: education in museology: on the 10. anniversary of the foundation of the museological department of the Philos. fac. of the J.E. Purkyně University in Brno*. Brno: J. E. Purkyně University and Moravian Museum, 1974; *Muzeologické sešity – supplementum 2: Brno: Muzeovědeckého vospitanie: v čest 10 godovščiny osnovanija kafedry muzevedenija filosofskogo fakulteta Universiteta im. Jana Evangelista Purkynje v Brno*. Brno: Universitet im. Jana Evangelista Purkynje u Moravskij muzej, 1974.

¹⁹ Směry a výhleady dalšího rozvoje muzeí a galerií v ČSSR: schváleny usnesením vlády ČSR č. 390 ze dne 19. 12. 1979. *Muzejní a vlastivědná práce* 1980, roč. 18 (88), č. 3, s. 136.

²⁰ Mezi ně ve sledovaném období, kromě Stránského, Hanka a Jelínka, patřili např. Josef Beneš, Jiří Špět, Rudolf Musil, Ludvík Kunz, Ladislav Págo, Evžen Schneider, Jiří Majer, Petr Šuleř, Alojz Habovštiak, Ladislav Šášky či Michal Kováč.

²¹ Kromě k postgraduálnímu studiu paralelně probíhajícímu kurzu konzervátorů požádalo oddělení/útvary četná školení pro odborné pracovníky MM, muzejní knihovníky a kronikáře. V 80. letech potom z iniciativy ministerstva kultury došlo k zakládání tzv. krajských muzejních škol. Výuka byla určena pro muzejní zaměstnance, přičemž účast na ní měla, alespoň podle předpokladů tehdejších zainteresovaných osob, podníit zájem o postgraduální studium muzeologie. Archiv Moravského zemského muzea. *Fond Moravské zemské muzeum (částecně zprac.)*, kart. 319 – Moravské zemské muzeum, věc: vzdělávání MLSM, kat. muzeolog., konz. kurzy, kvalif. prac. MM a další, sign. II – 4 – MM – mzl/12, složka: Katedra muzeologie. Katedra filozofické fakulty Univerzity J. E. Purkyně – charakteristika stavu a činnosti (Stránský, 1973), s. 5.

²² VAŠÍČEK, Zdeněk (ed.). *Muzeologické sešity – supplementum 1: Einführung in die Museologie*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1971, s. 5–99.

²³ STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Muzeologija*. Pojam muzeologije. *Muzeologija* 1970, roč. 8, s. 2–39; Temelji opce muzeologije. *Muzeologija* 1970, roč. 8, s. 40–73.

²⁴ Archiv Ústavu archeologie a muzeologie – oddělení muzeologie (nezprac.), složka: Muzeologie – postgradual. studium, seznamy absolventů, organizace, učitelé, 4–7. běh, podsložka: Organizace a učitelé postgradual. studia muzeologie. *Dopis A. Bauera děkanovi filozofické fakulty UJEP ze dne 27. 2. 1974.*

²⁵ BENEŠ, Josef. *Základy muzeologie*. Opava: Open Education & Sciences pro Ústav historie a muzeologie filozoficko-přírodovědecké fakulty Stezské univerzity, 1997, s. 139–140. ISBN 80-901974-3-4.

²⁶ Přednášky a cvičení z muzeologie na prehistorické katedře vedli jeho zaměstnanci Vilém Hrubý, Věra Hochmannová a Vladimír Ondruš. Archiv Masarykovy univerzity. *Fond A2 – Filozofická fakulta – Katedra archeologie Filozofické fakulty*, kart. 3, i. č. 14 – Spolupráce s Moravským muzeem 1962–1970. *Dopis Františka Kalouska děkanovi UJEP ze dne 23. září 1963.* Muzeologicko-aktivitu Hochmanová na brněnské katedře zaznamenává i SKLENÁŘ, Karel a Zuzana BLÁHOVA. *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha: Libri, 2005, s. 223. ISBN 80-7277-253-8.

²⁷ Stránský spolu s Ondrušem v první polovině 70. let vyučoval Úvod do studia muzeologie pro čtvrtý ročník. *Fond A2 – Filozofická fakulta – Katedra archeologie Filozofické fakulty*, kart. 1, inv. č. 1 – Zápisy ze schůzí katedry archeologie (prehistorie) 1954–1984, podsložka: 1972/1973. Zápis z porady katedry prehistorie konané dne 25. května 1973. A 2 – 892; *Seznam přednášek na filozofické fakultě ve studijním roce 1972–73*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1972, s. 27.

²⁸ Za hlavní příčinu spojení obou kateder je považováno také SCHNEIDER, Evžen. Specifické vzdělávání muzejních pracovníků a jeho usoustení v ČSR. *Muzeologické sešity – supplementum 3: Muzeologický seminář 83*. Brno: Moravské muzeum – Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1985, s. 90.

podepsala řada dalších významných událostí a jevů.

Z dochovaných informačních zdrojů je více než patrné, že za organizačním spojením s prehistorickou katedrou stála snaha podřídit výuku muzeologie, jež doposud stála mimo oficiální struktury univerzity, jisté formě dohledu a kontroly. Iniciativa vzešla od vedení filozofické fakulty UJEP, což potvrzuje prohlášení tehdejšího proděkana a zároveň vedoucího **Katedry prehistorie** Radko Martina Perničky (1922–1984), že mu bylo uloženo *postarat se o tuto formu muzeologie a rád bych uložený úkol také splnil*.³³ Hlavní problém spočíval především ve skutečnosti, že externí katedra postupovala v mnoha ohledech samostatně, aniž by bylo zajištěno dostatečné sledování její činnosti či ovlivňování kádrové a koncepční otázky.³⁴ Paralelně k úsilí oficiálních zástupců fakulty o začlenění muzeologie do jejich struktur je třeba vnímat také samotný vývoj v MM a jeho muzeologicko-muzeografického útvaru. Jak již bylo naznačeno, od počátku 70. let zde existovaly stupňující se tlaky odboru kultury JmKNV na posílení jeho aktivit v oblasti metodiky a kontroly muzejní práce, a to na úkor výzkumné a pedagogické činnosti. Vyústěním celé situace byla v roce 1975 další přeměna této integrální organizační složky MM, fakticky zajišťující chod katedry, na tzv. **metodicko-muzeologické oddělení**. V rámci nové koncepce pracoviště měl být následně kladen důraz především na praktické otázky tehdejšího muzejnictví a kronikářství³⁵ a zároveň měl být vznesen požadavek, aby *...z jeho činnosti byly vyloučeny úkoly muzeologicko-teoretické a pedagogické povahy*.³⁶ Zástupci odboru rovněž trvali na tom, aby provoz katedry plně převzala UJEP, což vzbudilo silnou opozici zaměstnanců, kteří mimo jiné poukazovali na fungující model spolupráce **Národního muzea** s univerzitním prostředím v Praze.³⁷ Nakonec přece jen došlo k rozdělení útvaru MM do dvou pracovních částí – metodické a muzeologické. Vedoucím se následně stal Stránský, jenž se měl z titulu

své funkce podílet i na zajišťování úkolů pro katedru muzeologie.³⁸

Oba uvedené faktory se pak výrazně projeví v samotném procesu slučování s prehistorickou katedrou, jenž byl nastartován v průběhu roku 1974,³⁹ i když určité zájmy na začlenění výuky muzeologie pod univerzitu se objevily již dříve.⁴⁰ Právě tehdy byly mezi vedením MM a filozofickou fakultou UJEP uzavřeny dohody, na základě kterých měla být externí katedra muzeologie přiřazena jako interní k prehistorii. Následně měla vzniknout společná katedra, v níž by muzeologický úsek tvořil její oddělení. K hlavní úloze MM mělo patřit především zajištění kontinuity teoretické a pedagogické práce.⁴¹ I když ze strany některých pracovníků MM byla pro muzeologii vyžadována určitá míra autonomního postavení, a to zvláště v případě veřejných aktivit a publikační činnosti,⁴² vše postupně směřovalo k předem stanovenému cíli – organizačnímu splynutí obou oborů. Jednání, do kterých se zapojil také kulturní odbor JmKNV, však byla poněkud narušena ředitelem MM Rudolfem Musilem (*1926). Ten nejenže vyjádřil podivení nad rozhodnutím vedení fakulty dočasně pozastavit postgraduální výuku pro další studijní běhy, ale zvláště nad záměrem při prehistorické katedře vytvořit pouhé oddělení muzeologie.⁴³ Velmi zajímavá byla i Musilova obhajoba organizační autonomie oboru, kde mimo jiné argumentoval, že muzeologie *... má výrazně interdisciplinární charakter a více méně nese znaky metodologické disciplíny*.⁴⁴ Podobným aktem by podle něj mohly být budoucí snahy brněnské muzeologické školy vnímány jako

zajišťování oborové muzeologie, čímž by byly zcela devalvovány dosavadní aktivity, rozvíjející obecně muzeologické pojetí.⁴⁵ Nejasnosti a protahování již tak neodvratného však spíše brzdily realizaci úkolů nutných k zajištění další výuky. Labutí písni samostatné katedry bylo její slavnostní zasedání v roce 1975.⁴⁶

V roce 1976 tedy došlo k začlenění původní externí katedry do struktury UJEP, a to víceméně podle původních dohod z roku 1974. Postavení muzeologie bylo nově vymezeno ve statutu filozofické fakulty⁴⁷ a o rok později dostal celý proces konečnou podobu přejmenováním nově vytvořeného útvaru na **Katedru archeologie a muzeologie**.⁴⁸ Za muzeologický úsek odpovídal Zbyněk Zbyslav Stránský, stále zaměstnaný v metodicko-muzeologickém oddělení MM,⁴⁹ organizační stránku zabezpečovala Doubravka Ševčíková (*1939). Začleněním výuky muzeologie pod archeologii však vyvstaly tlaky na vytvoření nového profilu studia, jenž by lépe odpovídal novým požadavkům ve věcech muzeologie, ale také zásadám vysokoškolského studia stanovenými ÚV KSČ a ministerstvem školství. Diskuzní kroužek, svolaný na březen roku 1977 vedoucím katedry Perničkou, se nesl v duchu určitých pochybností a vzájemného očekávání. Zúčastnili se jej nejen reprezentanti dřívější externí katedry (Stránský, Hank, Schneider, Jelínek) a moravské archeologie, ale také zástupci vedení filozofické fakulty.⁵⁰

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Kromě Jana Jelínka na něm vystoupili třeba Václav Pupal či Šimon Jančo, dlouholetý ředitel bratislavského městského muzea. Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.), složka: Muzeologie – postgraduální studium, seznamy absolventů, organizace, učitelé, 4.–7. běh, podsložka: Organizace a učitelé postgraduálního studia muzeologie. Pozvánka na slavnostní zasedání katedry muzeologie (červen 1975).

⁴⁷ V souladu se statutem z roku 1966 je v textu dokumentu muzeologie uvedena jako fakultativní obor (par. 2, odst. 1). Změnu přináší až další formulace, kde logicky vypadala zmínka o externí katedře. Z ní nicméně vyplývá, že v postgraduálním studiu připravuje filozofická fakulta ve spolupráci s Moravským muzeem absolventy vysokých škol pro užší muzeologickou specializaci a seznamuje je s novými vědeckými poznatky v oboru muzeologie (par. 3 odst. 4). Nově byla muzeologie zařazena i mezi obory, které na filozofické fakultě rozvíjí vědeckou práci. (par. 4, odst. 2). Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – II. manipulace, kart. 1, sign. A1/2 – Statut FF 1976. Statut filozofické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně (1976), s. 2–3.

⁴⁸ Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – Katedra archeologie Filozofické fakulty, kart. 1, i. č. 2 – Organizační záležitosti katedry (jmenování vedoucího, odvolání, předání agendy) 1954–1980. Dopis R. M. Perničky děkanovi FF UJEP B. Šindelářovi ze dne 31. 10. 1977.

⁴⁹ Stránský a jeho spolupracovníci byli ze strany kulturního odboru JmKNV nadále pověřováni řadou úkolů nad rámec stanovených povinností. Zasaňování představitelů kraje do činnosti oddělení se proto stávalo předmětem časté kritiky. Např. v roce 1978 Stránský ostře napadl povinnost svých podřízených plánovat, kontrolovat a vyhodnocovat výstavní činnost nemuzeijního charakteru. Archiv Moravského zemského muzea, fond *Moravské zemské muzeum* (částecně zprac.), kart. 367, složka: Metodicko-muzeologické oddělení, podsložka: Metodicko-muzeologické odd. – osobní zář., předávací protokoly. Dopis Z. Z. Stránského řediteli MM J. Sejbaloovi ze dne 28. 12. 1978.

⁵⁰ Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – Katedra archeologie Filozofické fakulty, kart. 4, i. č. 23 – Korespondence 1977, podsložka: Rektorát, děkanát 1977. Dopis R. M. Perničky proděkana F. Mainušovi ze dne 7. 7. 1977.

³³ Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – Katedra archeologie Filozofické fakulty, kart. 4, i. č. 24 – Korespondence 1978, podsložka: Katedra osobní 1978. Dopis R. M. Perničky tajemníkovi filozofické fakulty UJEP L. Ledererovi ze dne 25. 1. 1978.

³⁴ Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – II. manipulace, kart. 2, sign. A1/3 – Zřizování, rušení, rozdělování, přejmenování a obsazování kateder a pracovišť 1950–1985 (podsložka: Katedra muzeologie (externí při MM) – zřízení 1963–1965. Dopis děkana fakulty M. Kopeckého tehdejšímu rektorovi V. Kubáčkovi ze dne 22. 12. 1975.

³⁵ Archiv Moravského zemského muzea. Fond *Moravské zemské muzeum* (částecně zprac.), kart. 367, složka: Metodicko-muzeologické odd. – založení Muz. met. odd. 1. 1. 1963 atd. Příloha k dopisu o splnění usnesení rady JmKNV ze dne 18. 2. 1975 – Koncepce a organizace činnosti muzeologicko-metodického oddělení, s. 2.

³⁶ Tamtéž. Věc: reorganizace muzeologického oddělení Mor. muzea (1975).

³⁷ Tamtéž, s. 4.

³⁸ Tamtéž. Dopis R. Musila J. Sýkorové, vedoucí odboru kultury JmKNV, ze dne 27. března 1975.

³⁹ V březnu roku 1974 Stránský poslal Perničkovi plán činnosti na letní semestr se slovy, že by se měl stát součástí jednání o organizačním začlenění a další činnosti katedry muzeologie. Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.), složka: Muzeologie – postgraduální studium, seznamy absolventů, organizace, učitelé, 4.–7. běh, podsložka: Organizace a učitelé postgraduálního studia muzeologie. Dopis Z. Z. Stránského Perničkovi ze dne 15. 3. 1974.

⁴⁰ V normalizačním dokumentu Zásady rozvoje českého muzejnictví se mimo jiné uvádí, že obě muzeologické katedry bude třeba plně včlenit do organizačního systému univerzity. I nadále měla být využívána spolupráce s materskými muzejními institucemi. Zásady rozvoje českého muzejnictví. *Muzejní a vlastivědná práce* 1973, roč. 11 (81), č. 4, s. 226.

⁴¹ Archiv Moravského zemského muzea. Fond *Moravské zemské muzeum* (částecně zprac.), kart. 319 – Moravské zemské muzeum, věc: vzdělávání MLSM, kat. muzeolog., konz. kurzy, kvalif. prac. MM a další, sign. II – 4 – MM – mzl/7, složka: Katedra muzeologie. Dohoda o spolupráci při zajištění výuky muzeologie (1974).

⁴² Tamtéž. Přípomínky k obsahu dohody mezi ředitelem Mor. muzea a děkanem filozofické fakulty UJEP ve věci zajištění výuky muzeologie (květen 1974). O dohodě mezi oběma subjekty však patrně nebyl dostatečně informován tehdejší vedoucí katedry Jan Jelínek. Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.), složka: Muzeologie – postgraduální studium, seznamy absolventů, organizace, učitelé, 4.–7. běh, podsložka: Organizace a učitelé postgraduálního studia muzeologie. Dopis J. Jelínka R. M. Perničkovi ze dne 1. 10. 1974.

⁴³ Archiv Moravského zemského muzea. Fond *Moravské zemské muzeum* (částecně zprac.), kart. 319 – Moravské zemské muzeum, rok: věc: vzdělávání MLSM, kat. muzeolog., konz. kurzy, kvalif. prac. MM a další, sign. II – 4 – MM – mzl/7, složka: Katedra muzeologie. Dopis R. Musila rektorovi UJEP V. Kubáčkovi ze dne 9. září 1975.

⁴⁴ Tamtéž.

Výsledný resultát směřoval k jasným posunům v zaměření výuky, kde došlo k posílení ideologického vlivu a k větší akcentaci dílčích speciálních muzeologií.⁵¹ I když jisté problémy se zabezpečením studijních běhů přetrvávaly i nadále,⁵² vztah představitelů obou oborů se však z počáteční nedůvěry přece začínal postupně měnit. Pernička získal na rozvoji muzeologie zájem a v dalších období ji výrazně podporoval.⁵³

Ukončení nejistoty a stabilizace výuky podnítily i zvýšenou aktivitu jejího muzeologického oddělení. V následujících letech byla zvláště Stránským akcentována nová témata, se kterými odbornou veřejnost seznamoval na stránkách některých domácích, muzeologicky orientovaných periodik. Obsahově se dotýkala muzejní pedagogiky, problematiky počítačů či dokumentace současnosti a značným způsobem obohacovala tehdejší muzeologický diskurz.⁵⁴ Dorůstala však i nová generace teoreticky zdatných absolventů postgraduálního studia (Šuleř, Schubertová), jejich studie, publikované v **Muzeologických sešitech**, byly a dodnes jsou citovány v řadě zahraničních muzeologických děl. Za zásadní lze nicméně v této době považovat především vydávání muzeologicky zaměřených monografií. Stěžejní místo zde zaujímá Stránského **Úvod do studia muzeologie**. Jeho autor jej chápal jako zcela inovativní titul, reagující na aktuální podněty z domácího i zahraničního prostředí, přesto vyrůstající z původního textu z roku 1972.⁵⁵ Ještě v druhé polovině 70. let pak vyšla péčí UJEP i další, pohříchu dodnes v mnoha ohledech stále nepřekonaná publikace určená primárně pro studenty postgraduálního studia, a to Špětvův **Přehled vývoje českého muzejnictví 1. (do roku 1945)**.⁵⁶ Významnou složku

činnosti oddělení tvořilo také pořádání seminářů a přednášek⁵⁷ či účast na konferencích.⁵⁸

Naprostou prioritou v následujících letech nicméně měla mít spolupráce se zahraničím. Již dříve navázané kontakty byly prohlubovány především po založení **Mezinárodní komise pro muzeologii** (International Committee for Museology, dále jako ICOM). Zatímco ještě v první polovině šedesátých let byla v rámci tehdejší ICOM považována existence speciálního výboru pro muzeologii za nemyšlitelnou,⁵⁹ postupně se ICOM stala jednou z jeho nejvýznamnějších organizačních jednotek.⁶⁰ Založením komise, při jejímž zrodu a ve vedení sehráli důležitou roli také českoslovenští muzejníci,⁶¹ postupně došlo k vytvoření všeobecně akceptované platformy pro oblast teoreticky orientované muzeologie. V ICOM, na jejíž program a koncepci měl nezanedbatelný vliv také Stránský,⁶² se soustředily výrazné osobnosti, které společně přispívaly k usoustavnění muzeologického bádání. Hlavním komunikačním prostředkem se, kromě tradičních sympózií,

staly také **Museological working papers**, v jejichž druhém čísle Stránský představil svou vizi muzeologie jako nezávislé a autonomní disciplíny.⁶³ Také v dalším periodiku, **ICOFOM Study Series**, kde byly uveřejňovány aktuální poznatky z oboru muzeologie a názory jejich významných reprezentantů, se hlavní představitel brněnské muzeologie výrazně angažoval.⁶⁴ Navíc se se zde získanými informacemi a přístupy pokoušel pravidelně seznamovat československé muzejní prostředí,⁶⁵ a to včetně studentů postgraduálního studia. Další výraznou mezinárodní aktivitou, uskutečňovanou při ICOM, byla Stránského participace na překladovém slovníku **Dictionarium museologicum** – kompendiu, jehož vydání v roce 1986 obsahovalo celkem dvacet jazykových mutací.⁶⁶

Myšlenky brněnské školy, především pak samotného Stránského, vzbuzovaly na mezinárodním poli stále větší zájem. Vedle muzeologů ze socialistických zemí⁶⁷ se s nimi v hojně míře seznamovali jejich kolegové v Rakousku, západním Německu, Holandsku či Švédsku (např. Waidacher, van Mensch). Postupně začaly také pronikat do prozatím nepříliš přístupného anglosaského prostředí.⁶⁸ Přes ocenění, které se jim většinou dostávalo, se však proti Stránského pojetí zvedla značně polemická vlna, a to zejména v tradiční a zároveň konzervativní muzeologické baště – NDR. Velmi ostře a kriticky se vůči československému vědci a pedagogovi vyjádřil především korunní princ východoněmecké muzeologie Klaus Schreiner (*1929), přestože se Stránským byl v dlouholetém a živém pracovním kontaktu. Na jedné straně oceňoval celkovy přínos díla, na straně druhé však kritizoval jeho celkovou koncepci, jež měla Stránského vést *...do pochybné blízkosti měšťansko-idealistických hodnotových názorů a tím v konečném důsledku k nemarxistickým a nevědeckým názorům*.⁶⁹ Rukopis odstartoval

⁵⁷ Seminář se silným zastoupením osobností tehdejší kultury se konal v roce 1978 u příležitosti 15. výročí založení muzeologické katedry. Kromě Stránského a Perničky se setkání zúčastnili a s příspěvky vystoupili třeba Josef Benes, Jiří Špět, Evžen Schneider, Rudolf Musil či Vlastimil Vinter z Katedry teorie kultury Filozofické fakulty Karlovy univerzity. Archiv Moravského zemského muzea. Fond *Moravské zemské muzeum* (částečně zprac.), kart. 319 – Moravské zemské muzeum, věc: vzdělávání MLSM, kat. muzeolog., konz. kurzy, kvalif. prac. MM a další, sign. II – 4 – MM – mz/1, složka: Návrhy na studium MZL. Malé jubileum brněnské muzeologie (neprac.).

⁵⁸ Je třeba si uvědomit, že na akce pořádané v západních zemích měli čeští muzejníci velmi omezený přístup, což se týkalo třeba i mnoha zasedání ICOM. Např. v roce 1983 Stránský kritizoval nedostatečné zastoupení českých muzejníků na generální konferenci v Londýně, čímž reálně hrozilo, že po odchodu Jana Jelínka z předsednické funkce, Československo pozbuje dosavadního vlivu na chod ICOM (na generální konferenci mohli být do vedoucích orgánů mezinárodních komisí zvoleni pouze její účastníci). Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (neprac.), složka: ICOM, ICOFOM. Informace o zastoupení ČSSR na generální konferenci ICOM – Londýn 1983 (Stránský, 1983).

⁵⁹ Stránský vzpomíná, že v roce 1964 oslovil prezidenta ICOMU (patrně Philipa Hendyho) s otázkou, zda-li by nebylo užitečné vytvořit v rámci organizace výbor pro muzeologii. Ten mu měl s bohorovným úsměvem odpovědět: „Na co?“ STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. Questions are gates leading to the truth. *Museological working papers: Interdisciplinarity in museology*, 1981, č. 2, s. 19.

⁶⁰ Souhrnné informace o historickém vývoji ICOFOM, stejně jako aktivitách Jana Jelínka a Zbyňka Zbyslava Stránského v jejím rámci, podává MENSCH, Peter van. *Towards a methodology of museology* [online]. Zagreb: University of Zagreb, 1992. [cit. 2014-08-18]. Dostupný z WWW <http://www.museum.ee/uploads/files/mensch03.htm>.

⁶¹ Kromě Jana Jelínka, který řídil ICOFOM v letech 1977–1982, se v 80. letech jeho následovníkem ve funkci předsedy stal Vioň Sofka, politický emigrant z Československa. MAROEVIĆ, Ivo. *Introduction to Museology: The European Approach*. Munich: Dr. Christian Müller-Straten, 1998, s. 86–87. ISBN 3-932704-52-5.

⁶² Dochovaly se např. jeho návrhy a plány na další činnost ICOFOM z poloviny 80. let. Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (neprac.), složka: ICOM, ICOFOM. Návrh další činnosti International Committee for Museology – ICOM na léta 1983–1986.

⁶³ V rámci *Museological working papers* byla tehdejšímu muzeologům a muzejníkům položena otázka, zda je muzeologie vědou či se omezuje pouze na praktické stránky muzejní práce. Své stanovisko k dané problematice Stránský formuloval v obou číslech časopisu. *Museology – science or just practical museum work? Museological working papers: Museology – science or just practical museum work?*, Stránského odpověď s. 42–44; STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. Questions are gates leading to the truth. *Museological working papers: Interdisciplinarity in museology*, 1981, č. 2, s. 19–21.

⁶⁴ V nich své názory na redakci předem připravená témata kromě Stránského v druhé polovině 80. let prezentoval i Petr Šuleř.

⁶⁵ V muzeologických sešitech se např. podařilo publikovat názory předních muzeologů (Bauer, Burcaw, Gluziński, Klausewitz Razgon, Schreiner) na problematiku tehdejšího postavení a pozice muzeologie v systému věd. *Muzeologické sešity* 1983, roč. 9, s. 9–54.

⁶⁶ O vývoji muzeologické terminologie v českém i zahraničním prostředí BRŮŽA, Oskar a Zbyněk Z. STRÁNSKÝ. Zrod muzejní terminologie. *Muzeologické sešity* 1986, roč. 10, s. 137–172.

⁶⁷ Rozsáhle se Stránského pojetí v tomto období věnuje např. polský muzeolog GLUZINSKI, Wojciech. *U podstaw muzeologii*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980, s. 214–231.

⁶⁸ Waidacher zdůvodňuje jeho odstup principiálním postojem a jazykovou bariérou. WAIDACHER, Friedrich. *Průručka všeobecné muzeologie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Národné múzejné centrum, 1999, s. 94. ISBN 80-8060-015-5. Svou roli zde tak patrně sehrála celková nedůvěra k ideologicky často značně zabarvenému obsahu publikací i periodik, které vycházely v zemích východního bloku.

⁶⁹ Kritika se objevila v rukopisu SCHREINER, Klaus. *Plus und Minus einiger Museologieauffassungen Stránskýs – Standpunkt eines Museologen der DDR*. Rukopis, 1983, s. 4. Následná diskuse východoněmeckých muzeologů ohledně Stránského pojetí viz HANSLOK, Andreas. *Museologie und Archivwissenschaft in der DDR: Abgrenzung und Annäherung zweier Nachbarwissenschaften*. Marburg: Tectum, 2008, s. 109–119. ISBN 978-3-8288-9581-2.

⁵¹ Srov. Archiv Moravského zemského muzea. Fond *Moravské zemské muzeum* (částečně zprac.), kart. 319 – Moravské zemské muzeum, věc: vzdělávání MLSM, kat. muzeolog., konz. kurzy, kvalif. prac. MM a další, sign. II – 4 – MM – mz/1, složka: Katedra muzeologie. Výukový program postgraduálního studia muzeologie (1977).

⁵² Ještě v roce 1978 nebyl Pernička informován o konkrétní formě a způsobu realizace nadcházejícího studijního běhu. Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – Katedra archeologie Filozofické fakulty, kart. 4, i. č. 24 – Korespondence 1978, podsložka: Katedra osobní 1978. Dopis R. M. Perničky tajemníkovi Filozofické fakulty UJEP L. Ledererovi ze dne 25. 1. 1978.

⁵³ O jeho přínosu muzeologii viz STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. In memoriam. In *Muzeologické sešity – supplementum 3: Muzeologický seminář 83*. Brno: Moravské muzeum – Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1985, s. 5–6.

⁵⁴ Hlavně se jednalo o Stránského články publikované v časopisu *Múzeum*. STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Múzejná pedagogika v Nemeckej demokratickej republike*. *Múzeum* 1979, roč. 24, č. 1, s. 35–40; Poznámky k semináru o výpočtové technice v múzeách. *Múzeum* 1980, roč. 25, č. 3–4, s. 62–65; Dokumentácia súčasnosti v múzeách z oblasti prírodných vied. *Múzeum* 1981, roč. 26, č. 3, s. 14–21.

⁵⁵ STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. *Úvod do studia muzeologie*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1979, s. 5.

⁵⁶ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví 1. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Později byla vydána i publikace o problematice konzervace PÁGO, Ladislav. *Úvod do muzejní konzervace a restaurování*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1984.

poměrně zajímavou diskuzi mezi Schreinerem a ostatními muzeology z NDR, z nichž celá řada nepovažovala způsob kritiky za příliš šťastný (např. Schimpf, Ennebach), byť někteří z nich zůstávali k některým Stránského tezím kritičtí (např. Rüdiger, Hoffmann). Sám Stránský vzpomínal, že označení „nemarkistický idealista“ bylo mnohými s radostí používáno jako „vhodný klacek“, jak umlčet jeho názory.⁷⁰

Oddělení katedry však počátkem 80. let nezapomínalo ani na své působení na domácím poli, kde se po ukončení činnosti Střediska pro výuku muzeologie stalo jediným stabilně působícím centrem pro muzeologickou výuku na československých vysokých školách.⁷¹ Nutno dodat, že její program se při tehdy prosazovaném dialektickém propojení teoretického a praktického často přízvučoval některým podnětům a impulsům vycházejícím ze strany státu, což se týkalo především problematiky dokumentace současnosti.⁷² Významnou roli sehrála **Katedra archeologie a muzeologie** také při organizování seminářů, které se uskutečnily ve výukovém středisku UJEP na Cikháji v letech 1983 a 1985. Hlavním impulsem pro jejich konání měly být časté žádosti bývalých studentů, kteří po absolvování postgraduálního kurzu chtěli i nadále rozšiřovat své muzeologické znalosti.⁷³ Pro obě setkání se podařilo jako přednášející zajistit výrazné reprezentanty československé muzeologie a příbuzných oborů (např. Stránský, Beneš, Schneider, Jůva st.),⁷⁴ čímž rostl zájem o celou akci nejen mezi absolventy, ale také českými muzejníky. V budoucnu se proto ještě realizovaly semináře v Kroměříži (1987) a v Opavě (1990, původně plánováno na rok 1989). Takřka legendárním se v této době stalo Stránského televizní vystoupení v pořadu **Klíče k minu-**

losti,⁷⁵ kde veřejnosti neotřelým způsobem představil problematiku muzeologie.

Na dvou frontách vstříc polistopadovým změnám

Výrazným předělem ve vývoji brněnské muzeologie se stalo založení **Mezinárodní letní školy muzeologie** (International Summer School of Museology, dále jako ISSOM), která přispěla k prohloubení její prestiže jak doma, tak především v zahraničí. Jak správně poznamenává Podborský, tímto aktem došlo k rozdělení muzeologické výuky v Brně do dvou autonomních linií – národní, zaštiťované Katedrou archeologie a muzeologie, a mezinárodní, reprezentované právě ISSOM.⁷⁶ U zrodu i samotné realizace myšlenky muzeologické edukace v širším mezinárodním kontextu, s níž byla bezprostředně spojena výměna aktuálních informací a názorů, stál Zbyněk Zbyslav Stránský, jemuž při zajištění organizačních záležitostí vypomáhal František Gale (1943–2011), tehdejší náměstek ředitele MM. Za přímé podpory **Československé komise pro spolupráci s UNESCO** se posléze, v rámci participačních programů ČSSR,⁷⁷ podařilo zformulovat celkovou koncepci školy a na projektu zainteresovat významné představitelé této tradiční organizace působící u OSN.

Rozhodnutím **23. generální konference** konané v Sofii roku 1985 bylo, a to na základě výsledků dosažených v muzeologické výchově, zřízením mezinárodní letní školy pověřeno Československo. Po schválení společné akce československou stranou vytvořila **Československá komise pro spolupráci s UNESCO** řídicí meziresortní pracovní skupinu, do níž byli přizváni zástupci ministerstev školství a kultury ČSR, JmKNV a také obou, zajištěním průběhu ISSOM

pověřených institucí – UJEP a MM. Právě ony si společné povinnosti a úkoly při organizaci a odborném zabezpečení výuky vymezily vzájemnou dohodou,⁷⁸ na jejímž základě byla jako vrcholný odborný orgán školy ustanovena vědeckopedagogická rada, jejímž předsedou se stal děkan filozofické fakulty UJEP Jan Chloupek (1928–2003). Ještě v roce 1986 byli na základě rozhodnutí ministerstev školství a kultury pro potřeby ISSOM přijati dva placení pracovníci.⁷⁹ Pověřeným vedoucím školy, jež se postupně zařadila mezi nejvýznamnější československé iniciativy při UNESCO, byl jmenován Zbyněk Zbyslav Stránský. Její chod tak až do konce roku 1988 fakticky zabezpečovalo metodicko-muzeologické oddělení MM.

Přes rudzné peripetie zapříčiněné především nedostatečnou komunikací mezi MM a UJEP,⁸⁰ se podařilo první běh ISSOM zahájit v roce 1987.⁸¹ „Ověřovací“ ročník nicméně proběhl ke všeobecné spokojenosti a na základě pozitivních reakcí bylo Československo pověřeno pořádáním celého podniku také v letech 1988 a 1989. Výukový program, věrný intencím brněnské školy se prostřednictvím přednášek, seminářů, demonstrací a exkurzí pokoušel studentům v obecné rovině představit muzeologii jako specifický vědní obor ovlivňující muzejní praxi. Postupně však docházelo k realizaci specializačních kurzů.⁸² Rostl i celkový počet studentů, z nichž řada pocházela z mimoevropských zemí.⁸³ Z vyučujících si poměrně silné postavení, kromě československých muzeologů, vydobyli přednášející z Nizozemí, Jugoslávie, Rakouska a NDR – v roce 1988 se dokonce výuky zúčastnil i český

⁷⁰ Tamtéž. Dohoda o spolupráci mezi Univerzitou J. E. Purkyně v Brně a MM v Brně (červen 1986).

⁷¹ Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.), složka: Studium muzeologie (všeobecně). Návrh na zařazení muzeologie jako výukového oboru do programu filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně (Stránský, 1991), s. 2.

⁷² Tehdejší rektor UJEP Bedřich Čerešňák obvinil představitel MM a jmenovité Stránského z línkavosti při provádění přípravných prací. Patrně šlo do značné míry o reakci na fakt, že dotyčný byl na mnoha místech upozorňován na to „...že naše univerzita nerespektuje organizaci této školy“. Archiv Moravského zemského muzea. Fond Moravské zemské muzeum (částečně zprac.), kart. 367, složka: Mezinárodní letní škola muzeologie 1985–1990. Dopis B. Čerešňáka J. Sejbaloovi ze dne 12. 5. 1986. Ředitel MM Sejbal pak ve své odpovědi uvedl věci na pravou míru a vyjádřil přesvědčení, že spolupráce na vzniku ISSOM bude i nadále úspěšně pokračovat. Tamtéž. Kopie dopisu J. Sejbala B. Čerešňákově (nedat.).

⁷³ O průběhu „nulového“ ročníku viz TLACHOVÁ, Kateřina: Mezinárodní letní škola muzeologie. *Universitas: revue University J. E. Purkyně v Brně*, 1988, roč. 21, č. 1, s. 69–70.

⁷⁴ HOLMAN, Pavel. Cesty brněnské muzeologie. In *Muzeologie na začátku 3. tisíciletí/Museology at the Beginning of the 3rd Millennium: sborník z mezinárodního semináře teorie a praxe 2*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2009, s. 200. ISBN 978-80-86413-61-7.

⁷⁵ První běh absolvovali např. posluchači z Etiopie, Nového Zélandu či Kanady. Archiv Moravského zemského muzea. Fond Moravské zemské muzeum (částečně zprac.), kart. 367, složka: Mezinárodní letní škola muzeologie 1985–1990. Hodnocení vstupního běhu Mezinárodní letní školy muzeologie realizovaného v měsíci srpnu 1987 v Brně (nedat.).

⁷⁰ STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. Ist Museologie eine kommunistische Wissenschaft? Eine Entgegnung auf deutsche Einstellungen. *Museum Aktuell*, 2001, č. 68 (April), s. 2759–2760.

⁷¹ Ke zvýšení prestiže oboru i samotného oddělení byla ještě předtím podána žádost na zavedení rigorózních zkoušek pro absolventy postgraduálního studia muzeologie. Archiv Moravského zemského muzea. Fond Moravské zemské muzeum (částečně zprac.), kart. 319 – Moravské zemské muzeum, věc: vzdělávání MLSM, kat. muzeologie, konz. kurzy, kvalif. prac. MM a další, sign. II – 4 – MM – mzl/1, složka: Návrhy na studium MZL. Malé jubileum brněnské muzeologie. Návrh na zavedení rigorózních zkoušek na filozofické fakultě UJEP v Brně ve vztahu k muzeologii (1980).

⁷² Oddělení se, na základě usnesení vlády ČSR č. 234/80 a SSR č. 200/81 o zabezpečení komplexní dokumentace období výstavby socialismu, pokusilo zavést doplňující specializované studium, kde by se absolventi základního kurzu seznamovali s aktuálními problémy tehdejšího muzejnictví. Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.), složka: Studium muzeologie (všeobecně). Návrh – speciální postgraduální studium muzeologie (nedat.).

⁷³ Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – Katedra archeologie Filozofické fakulty, kart. 4, i. č. 28 – Korespondence 1982, podsložka: Katedra 1982. Dopis R. M. Perníčky vedení filozofické fakulty ze dne 9. 11. 1982.

⁷⁴ Jednotlivé příspěvky, jež zazněly na semináři v roce 1983, jsou otištěny v *Muzeologické sešity – supplementum 3: Muzeologický seminář 83*. Brno: Moravské muzeum – Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1985, s. 15–114. Uvěřejněny jsou zde také některé názory z následné diskuze. Tamtéž, s. 127–129.

⁷⁵ Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.). *Klíče k minulosti: Muzeologie* [CD-ROM]. ČST Brno, ve spolupráci s Moravským muzeem Brno, Muzeem města Brna a Filozofickou fakultou UJEP Brno, 1985, 00:40:22–01:22:32 [cit. 2014-08-20]. Hosty televizního pořadu uvádějí doc. dr. Dušanem Uhlířem, CSc. byli dr. Josef Kuba, CSc., doc. dr. Radko M. Perníčka, CSc. a dr. Zbyněk Z. Stránský, CSc.

⁷⁶ PODBORSKÝ, Vladimír. Výuka muzeologie na Masarykově univerzitě. In *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie: sborník ze symposia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyňka Z. Stránského: sborník příspěvků ze symposia – Technické muzeum v Brně, 8.–10. listopadu 2006/Museumization in contemporary society and role of museology: anthology from symposium with foreign participation on the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský: anthology from symposium – Technical museum in Brno, 8th – 10th November 2006*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2008, s. 16. ISBN 978-80-86611-28-0.

⁷⁷ Archiv Moravského zemského muzea. Fond Moravské zemské muzeum (částečně zprac.), kart. 367, složka: Mezinárodní letní škola muzeologie 1985–1990. Mezinárodní letní škola muzeologie/Československo.

emigrant a tehdejší předseda ICOFOM Vinoš Sofka (*1929).⁸⁴ Zásadní přelom pro ISSOM nicméně znamenal až rok 1990, kdy celospolečenská situace dovolila, aby se na jejím chodu podíleli další zajímaví hosté. Mnoho osobností z Evropy či zámorí právě tehdy přislíbilo svou účast.⁸⁵

Pořádání ISSOM mělo vliv na posílení pozice brněnské školy v rámci československého muzejnictví. Stránský byl přijat do československého výboru ICOM, a byl se nestal jeho řádným členem,⁸⁶ pokoušel se z pozice vedoucího pracovní skupiny pro muzeologii do její činnosti výrazným způsobem zasahovat.⁸⁷ Svých zásluh na organizaci ISSOM se pak patrně pokusil využít také k formulaci memoranda prosazujícího uznání muzeologie jako vědy.⁸⁸ Mezinárodní škola tak čím dál více zastíňovala původní formu výuky, tedy postgraduální studium určené českým a slovenským muzejníkům. Na jistotě v jeho rámci působícím pedagogům jistě nepřidalo ani začlenění Katedry archeologie a muzeologie pod nově vytvořený ústav – **Katedru dějin SSSR, socialistických zemí a archeologie**. Rozsáhlé změny se odehrály také v metodicko-muzeologickém oddělení MM. Od počátku roku 1989 byl do jeho čela místo Stránského jmenován Petr Šuleř (*1948). Zároveň z něj byl vyčleněn **Kabinet muzeologických studií**, což po provozní stránce znamenalo i vydělení ISSOM od metodické a muzeolo-

gické činnosti zaměřené na muzea jihomoravského kraje.⁸⁹ Stránský, jenž stanul v čele nového útvaru, měl v popisu práce plnit úkoly na úseku pedagogických aktivit, kde kromě ISSOM samozřejmě figurovalo i zajištění fungování postgraduálního studia na UJEP. Dále k jeho povinnostem patřily především výzkumné a publikační aktivity na poli teorie muzejní práce.⁹⁰ Ke kabinetu byly zařazeny Kateřina Tlachová (*1960), která měla zajistit příslušnou agendu, a na poloviční úvazek Pavla Fuchsová (*1958, nyní Seitlová), do jejíž kompetence patřilo zajištění knihovnických a bibliografických služeb.⁹¹

Nelze přehlédnout, že s neodvratným pádem slábnoucího komunistického režimu se objevily nové možnosti prosazovat vědu muzeologie, čemuž byly do jisté míry nápomocné samotné orgány státní správy. Její představitelé se začali stále intenzivněji zajímat o další formy edukace muzejních kadrů, což byl mimo jiné výsledek dlouholetého působení československé muzeologie a samozřejmě i jedné z jejich nejdůležitějších komponent – brněnské školy. Tyto tendence se projevily především snahou vyměňovat si zkušenosti se zahraničními subjekty, zvláště ze zemí socialistického tábora, a zároveň do výchovně-vzdělávacích aktivit prosazovat vědecké prvky. Např. ze společné schůzky ministerstva kultury socialistických zemí pořádané roku 1989 vyplývaly pro československé muzeology některé zajímavé návrhy, které však již, vzhledem k rychlému konci socialistického zřízení, nebylo možné v plné míře realizovat. Mezi ně patřil návrh na uznání muzeologie jako studijního a vědního oboru, prosazení ISSOM jako účinného společného prostředku pro podporu a výchovu muzejních pracovníků v socialistických zemích či opatření k zabezpečení systematické výuky všech typů muzejních pracovníků formou pregraduálního i postgraduálního studia.⁹² K dalším výrazným ústupům patřil souhlas s veřejným vystupováním některých zahraničních muzeolůgů. Díky tomu mohla být řada místních muzejních pracovníků přímo konfrontována s názory nemarxisticky orientovaných odborníků,

kteří tak v Brně přednášeli nejen na letní škole, ale také pro posluchače postgraduálního studia.⁹³

Listopad 1989 nicméně přesto znamenal pro výuku muzeologie, stejně jako celé české muzejnictví, zcela zásadní přelom. Překotné období přineslo celou řadu změn. K nim beze sporu patřil vznik **Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií** (dnes Asociace muzeí a galerií České republiky) a také **Československé muzeologické společnosti**, jež byla založena z podnětu absolventů a posluchačů postgraduálního studia s cílem rozvíjet a uplatňovat muzeologii v každodenní muzejní a galerijní praxi.⁹⁴ Vznik Společnosti byl do jisté míry i reakcí na poměrně rozšířenou nechuť řady představitelů tehdejšího muzejnictví k muzeologii, jež byla často přímo spojována s dřívějším působením metodických center. Podobnou úzkou souvislost však Stránský zásadně odmítal. I když sám nepočítal s jejich dalším zachováním v dřívější podobě, možná tehdy trochu nepopulárně, upozorňoval na fakt, že *...naše muzejnictví se neobejde bez muzeologických, dokumentačních i metodických institucí, ovšem postavených a organizovaných jako skutečně profesionální muzeologická zařízení*.⁹⁵

Polistopadová doba s sebou zároveň přinesla návrhy na reorganizaci muzeologického výuku. Stránský se začal intenzivně zabývat myšlenkami na obnovení samostatné katedry, tentokrát již interního charakteru. Vedlo jej k tomu hned několik okolností. Mezi nejdůležitější z nich patřilo opětovné připojení **Kabinetu muzeologických studií k metodicko-muzeologickému oddělení**⁹⁶ a neochota vedení **Katedry archeologie a muzeologie** pokračovat v dosavadním partnerství.⁹⁷ Žádost o vznik samostatné katedry při brněnské univerzitě tak byla podána již v únoru 1990, přičemž její text již počítal nejen s postgraduální, ale také denní formou

⁸² HOLMAN, Pavel. Cesty brněnské muzeologie. In *Muzeologie na začátku 3. tisíciletí/Museology at the Beginning of the 3rd Millennium: sborník z mezinárodního semináře teorie a praxe 2*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2009, s. 200. ISBN 978-80-86413-61-7.

⁸³ První běh absolvovali např. posluchači z Etiopie, Nového Zélandu či Kanady. Archiv Moravského zemského muzea. *Fond Moravské zemské muzeum* (částečné zprac.), kart. 367, složka: Mezinárodní letní škola muzeologie 1985–1990. Hodnocení vstupního běhu Mezinárodní letní školy muzeologie realizovaného v měsíci srpnu 1987 v Brně (nedat.).

⁸⁴ Brněnské letní školy. *Universitas: revue Masarykovy univerzity v Brně*, 1990, roč. 23, č. 6, s. 57. ISSN 1211-3387.

⁸⁵ Jednalo se např. o Kennetha Hudsona (Velká Británie), Pierra Mayranda (Kanada) či Soichiro Tsurutu (Japonsko). Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.), složka: ISSOM. Zpráva o uskutečnění čtvrtého běhu Mezinárodní letní školy muzeologie Brno, ČSFR – 1990, s. 1

⁸⁶ Podboršský dokonce hovořil o tlaku UNESCO, na základě kterého byl Stránský do výboru kooptován. **PODBORŠKÝ, Vladimír**. Výuka muzeologie na Masarykově univerzitě. In *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie: sborník ze symposia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyňka Z. Stránského: sborník příspěvků ze symposia – Technické muzeum v Brně*, 8.-10. listopadu 2006/*Museumization in contemporary society and role of museology: anthology from symposium with foreign participation on the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský: anthology from symposium – Technical museum in Brno*, 8th – 10th November 2006. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2008, s. 16. ISBN 978-80-86611-28-0.

⁸⁷ Vedoucím skupiny se stal z pověření Československého výboru ICOM. Archiv Moravského zemského muzea. *Fond Moravské zemské muzeum* (částečné zprac.), kart. 319 – Moravské zemské muzeum, věc: vzdělávání MLSM, kat. muzeolog., konz. kurzy, kvalif. prac. MM a další, sign. II – 4 – MM – mzl/10, složka: ICOM – Muzeologie, Mezinárodní letní škola muzeologie. Pracovní skupina pro muzeologii Československého výboru ICOM (1984).

⁸⁸ Tamtéž, kart. 367, složka: Mezinárodní letní škola muzeologie 1985–1990. Návrh na uznání muzeologie jako vědy a jejího zařazení mezi vysokoškolské obory (1989).

⁸⁹ Tamtéž, složka: Metodicko-muzeologické oddělení, pod-složka: Metodicko-muzeologické odd. – založení Muz. met. odd. 1. 1. 1963 atd. Hodnocení činnosti metodicko-muzeologického oddělení MM v letech 1987–1989 (nedat.).

⁹⁰ Tamtéž, pod-složka: Metodicko-muzeologické odd. Osobní zál., předávací protokoly. Protokol o vyčlenění Kabinetu pro muzeologická studia z rámce metodicko-muzeologického oddělení Moravského muzea (nedat.), s. 1. 142/298.

⁹¹ Tamtéž. Předávací protokol – Předání muzeologicko-metodického oddělení MM z rukou PhDr. Z. Stránského, vedoucího oddělení, PhDr. Petru Šuleřovi, provedené dne 29. 3. 1989, s. 5.

⁹² Archiv Moravského zemského muzea. *Fond Moravské zemské muzeum* (částečné zprac.), kart. 319 – Moravské zemské muzeum, věc: vzdělávání MLSM, kat. muzeolog., konz. kurzy, kvalif. prac. MM a další, sign. II – 4 – MM – mzl/11 – ICOM+UNESCO. Závěry porady zástupců oddělení muzeí ministerstva kultury socialistických zemí – příloha Zápisu o výročním zasedání čs. výboru ICOM konaného 28. 11. 1989.

⁹³ Jednalo se např. o významného holandského muzeologa Peter van Mensche, jenž na filozofické fakultě přednášel na počátku roku 1989. Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.), složka: Studijní pobyty na katedře archeologie a muzeologie. Dopis Z. Stránského děkanovi J. Chloupkovi ze dne 24. 1. 1989.

⁹⁴ Československá muzeologická společnost byla ustanovena 14. června 1990 ve Stavkove u Brna a působila po celém území tehdejšího Československa. **STRÁNSKÝ, Zbyňěk Z.** Československá muzeologická společnost – její cíle a poslání. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1990, roč. 28 (98), č. 4, s. 240. ISSN 0027-5255.

⁹⁵ **STRÁNSKÝ, Zbyňěk Z.** Víme, co chceme?: Příspěvek na diskusním fóru dne 11. 1. 1990 v Národním muzeu v Praze. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1990, roč. 28 (98), č. 1, s. 11. ISSN 0027-5255.

⁹⁶ Archiv Moravského zemského muzea. *Fond Moravské zemské muzeum* (částečné zprac.), kart. 367, složka: Mezinárodní letní škola muzeologie 1985–1990. Dopis Z. Z. Stránského řediteli MM Františku Gallemu ze dne 26. 2. 1990.

⁹⁷ Její tehdejší vedoucí (Bořivoj Dostál) měl písemně i ústně odmítnout další zabezpečení výuky muzeologie. Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.), složka: Studium muzeologie (všeobecné). Návrh na novou organizaci a začlenění výuky muzeologie do rámce filozofické fakulty Masarykovy univerzity (únor 1990), s. 2.

studia.⁹⁸ Ještě téhož roku potom došlo, i přesto že nesplňovala profil běžné katedry, k jejímu schválení senátem filozofické fakulty Masarykovy univerzity.⁹⁹ Do čela byl jmenován Stránský, vyčleněna byla také další zaměstnanecká místa. Co se týká ISSOM, na základě dohody uzavřené mezi MZM a univerzitou, byla nakonec převzata pod ochranná křídla rektorátu.¹⁰⁰ Brněnská muzeologie tak vstupovala do další etapy svého vývoje.

Závěr

Brněnská muzeologie prošla ve sledovaném období řadou zásadních změn, které pramenily ze značně spleťtější celospolečenské situace. Od kritického stavu, v němž se nacházela na začátku normalizace, se posléze, i díky okolnostmi vynucené podpoře a organizačnímu zaštitění ze strany představitelů Katedry prehistorie filozofické fakulty UJEP, odrazila k rozsáhlým edukačním, vědeckým, publikačním i dokumentačním aktivitám. Její tehdejší cesta vyvrcholila v revolučním polistopadovém kvasu, kdy došlo k znovuoobnovení muzeologické katedry. Přes všechny problémy, úspěchy i ústupky, které existenci tohoto oboru v totalitním Československu provázely, usilovali jeho vedoucí představitelé, zvláště pak Zbyněk Zbyslav Stránský, o prosazení muzeologie jako autonomní a svébytné vědní disciplíny. Specifickým a originálním pojetím dané problematiky se záhy podařilo vzbudit pozornost a zájem domácích i zahraničních osobností, z nichž většina dodnes považuje nezaměnitelné přístupy brněnské školy za integrální a nepostradatelnou součást vývoje muzeologického myšlení. Nelze však zapomenout, že teoretické uvažování o muzeálním fenoménu mělo také další rovinu, a to stát se východiskem pro samotnou praxi. Stěžejní formou působení na muzejní pracovníky se tak, vedle vydávání muzeologických publikací, jejich shromažďování či uskutečnění tematických konferencí a seminářů, stalo pořádání postgraduálních běhů, tematicky se opírajících o vlastní teoretický systém. Během více než dvaceti let se s ním pak podařilo seznámit stovky studentů, kteří výrazně ovlivnili a dodnes ovlivňují české a slovenské muzejnictví.

Klíčová slova:

dějiny muzeologie a muzejnictví, Zbyněk Zbyslav Stránský, externí katedra muzeologie, brněnská muzeologická škola, edukace muzejních pracovníků, kultura v období normalizace, Moravské zemské muzeum, Mezinárodní letní škola muzeologie

Keywords:

History of museum studies and museology, Zbyněk Zbyslav Stránský, external Department of Museum studies, Brno school of Museum studies, education of museum staff, culture in the period of normalization, Moravian Museum, International Summer School of Museology

Seznam pramenů a literatury:

Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – II. manipulace.

Archiv Masarykovy univerzity. Fond A2 – Filozofická fakulta – Katedra archeologie Filozofické fakulty.

Archiv Moravského zemského muzea, fond Moravské zemské muzeum (částečně zprac.).

Archiv Ústavu archeologie a muzeologie, oddělení muzeologie (nezprac.).

BAGHLI, Sid Ahmed, BOYLAN, Patrick, HERREMANN, Yani: *History of ICOM (1946–1996)*. Paris, International Council of Museums, 1998. ISBN 92-9012-144-2.

BENEŠ, Josef. ICOM 71 o výchově v muzeích. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1971, roč. 9 (79), č. 4, s. 225–233.

BENEŠ, Josef. Stránského úvod do muzeologie. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1973, roč. 11 (81), č. 3, s. 208–209.

BENEŠ, Josef. *Základy muzeologie*. Opava: Open Education & Sciences pro Ústav historie a muzeologie Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity, 1997. ISBN 80-901974-3-4.

Brněnské letní školy. *Universitas: revue Masarykovy univerzity*, 1990, roč. 23, č. 6, s. 55–60.

Československá socialistická republika. Vyhláška ministerstva školství ze dne 7. května 1967. In *Sbírka zákonů československé socialistické republiky*, 1967, částka 49, s. 174–176.

DOLÁK, Jan a Jana VAVŘÍKOVÁ. *Muzeolog Z. Z. Stránský*. Brno: Masarykova univerzita pro Český výbor ICOM v roce 2006, 2006. ISBN 80-210-4139-0.

Einleitung. In VAŠÍČEK, Zdeněk (ed.). *Muzeologické sešity – supplementum 1. Einführung in die Museologie*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1971, s. 3–4.

GLUZIŃSKI, Wojciech: *U podstaw muzeologii*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1980.

HANSLOK, Andreas: *Museologie und Archivwissenschaft in der DDR: Abgrenzung und Annäherung zweier Nachbarwissenschaften*. Marburg: Tectum, 2008. ISBN 978-3-8288-9581-2.

HOLMAN, Pavel: *Cesty brněnské muzeologie. In Muzeologie na začátku 3. tisíciletí/Museology at the Beginning of the 3rd Millennium: sborník z mezinárodního semináře teorie a praxe 2*. Brno: Technické muzeum v Brně, 2009, s. 198–202. ISBN 978-80-86413-61-7.

MAROEVIĆ, Ivo. *Introduction to Museology: The European Approach*. Munich: Dr. Christian Müller-Straten, 1998. ISBN 3-932704-52-5.

MENSCH, Peter van: *Towards a methodology of museology* [online]. Zagreb: University of Zagreb, 1992. [cit. 2014-08-18]. Dostupný z WWW <http://www.muuseum.ee/uploads/files/menscho3.htm>.

Museology – science or just practical museum work? *Museological working papers: Museology – science*

or just practical museum work?, Stránského odpověď s. 42–44.

NEUSTUPNÝ, Jiří: *Muzeum a věda*. Praha: Kabinet muzejní a vlastivědné práce při Národním muzeu v Praze, 1968. Muzejní práce sv. 13.

PÁGO, Ladislav. *Úvod do muzejní konzervace a restaurování*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1984.

PODBORSKÝ, Vladimír. *Výuka muzeologie na Masarykově univerzitě*. In *Muzealizace v soudobé společnosti a poslání muzeologie: sborník ze symposia s mezinárodní účastí pořádaného při příležitosti životního jubilea tvůrce brněnské muzeologické školy Zbyněka Z. Stránského: sborník příspěvků ze symposia – Technické muzeum v Brně, 8.-10. listopadu 2006/Museumization in contemporary society and role of museology: anthology from symposium with foreign participation on the occasion of anniversary of the founder of the Brno museology school Zbyněk Z. Stránský: anthology from symposium – Technical museum in Brno, 8th – 10th November 2006*. Praha: Asociace muzeí a galerií České republiky, 2008, s. 14–26. ISBN 978-80-86611-28-0.

RUTAR, Václav. *Geneze pojmu muzeologie, muzealita a muzealizace na stránkách Muzeologických sešitů v letech 1969–1986*. *Museologica Brunensia*, 2012, roč. 1, č. 1, s. 6–13.

SCHNEIDER, Evžen. *Specifické vzdělávání muzejních pracovníků a jeho usoustavnění v ČR. Muzeologické sešity – supplementum 3: Muzeologický seminář 83*. Brno: Moravské muzeum – Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1985, s. 85–114.

SKLENÁŘ, Karel a Zuzana BLÁHOVÁ. *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů*. Praha: Libri, 2005, ISBN 80-7277-253-8.

Směry a výhledy dalšího rozvoje muzeí a galerií v ČR: schváleny usnesením vlády ČR č. 390 ze dne 19. 12. 1979. *Muzejní a vlastivědná práce* 1980, roč. 18 (88), č. 3, s. 129–137.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Brno: education in museology: on the 10. anniversary of the foundation of the museological department of the Philos. fac. of the J. E. Purkyně University in Brno*. Brno: J. E. Purkyně University, 1974.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Československá muzeologická společnost – její cíle a poslání. Muzejní a vlastivědná práce*, 1990, roč. 28 (98), č. 4, s. 239–241.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Dokumentácia súčasnosti v múzeách z oblasti prírodných vied. Múzeum* 1981, roč. 26, č. 3, s. 14–21.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *In memoriam*. In *Muzeologické sešity – supplementum 3: Muzeologický seminář 83*. Brno: Moravské muzeum – Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1985, s. 4–6.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Ist Museologie eine kommunikative Wissenschaft? Eine Entgegnung auf deutsche Einstellungen*. *Museum Aktuell*, 2001, č. 68 (April), s. 2758–2761.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Múzejná pedagogika v Nemeckej demokratickej republike. Múzeum* 1979, roč. 24, č. 1, s. 35–40.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Pojam muzeologije. Muzeologija* 1970, roč. 8, s. 2–39.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Poznámky k semináru o výpočtové technice v múzeách. Múzeum* 1980, roč. 25, č. 3–4, s. 62–65.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Questions are gates leading to the truth. Museological working papers: Interdisciplinarity in museology*, 1981, č. 2, s. 19–21.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Temelji optce muzeologije. Muzeologija* 1970, roč. 8, s. 40–73.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z.: *Úvod do muzeologie*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1972.

⁹⁸Tamtéž, s. 4.

⁹⁹Tamtéž. *Obnova katedry muzeologie na filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně – programové zaměření, organizace a ekonomicko-personální zabezpečení (září 1990)*.

¹⁰⁰Tamtéž, složka: *Muzeologie – hlavní dokumenty. Dohoda o převodu a další vzájemné spolupráci při zabezpečování výuky muzeologie uzavřené mezi Filozofickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně a Moravským zemským muzeem v Brně (1991)*.

STRÁNSKÝ, Zbyněk, Z. *Úvod do studia muzeologie*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1979.

STRÁNSKÝ, Zbyněk Z. Vím, co chceme?: Příspěvek na diskusním fóru dne 11. 1. 1990 v Národním muzeu v Praze. *Muzejní a vlastivědná práce*, 1990, roč. 28 (98), č. 1. ISSN 0027-5255.

ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví. 1. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

TLACHOVÁ, Kateřina. Mezinárodní letní škola muzeologie. *Universitas: revue University J. E. Purkyně v Brně*, 1988, roč. 21, č. 1, s. 69–70.

Training of Museum Personnel/La Formation du Personnel des Musées. London: Hugh Evelyn for ICOM, 1970.

VAŠÍČEK, Zdeněk (ed.). *Muzeologické sešity – supplementum 1: Einführung in die Museologie*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, 1971.

WAIDACHER, Friedrich. *Průručka všeobecnej muzeológie*. Bratislava: Slovenské národné múzeum – Národné múzejné centrum, 1999. ISBN 80-8060-015-5.

Zásady rozvoje českého muzejnictví. *Muzejní a vlastivědná práce* 1973, roč. 11 (81), č. 4, s. 221–235.

Mgr. Otakar Kirsch, Ph.D. (*1976)

V roce 2001 absolvoval magisterské studium religionistiky, historie a muzeologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (dále jako FF MU). Od roku 2005 působí jako asistent (od roku 2009 odborný asistent) na oddělení muzeologie při Ústavu archeologie a muzeologie FF MU. V roce 2009 ukončil doktorandský studijní program Historické vědy na Historickém ústavu FF MU obhajobou práce s názvem „Německé muzejnictví na Moravě“.

Specializuje se na problematiku dějin muzejnictví a muzejní dokumentace.